

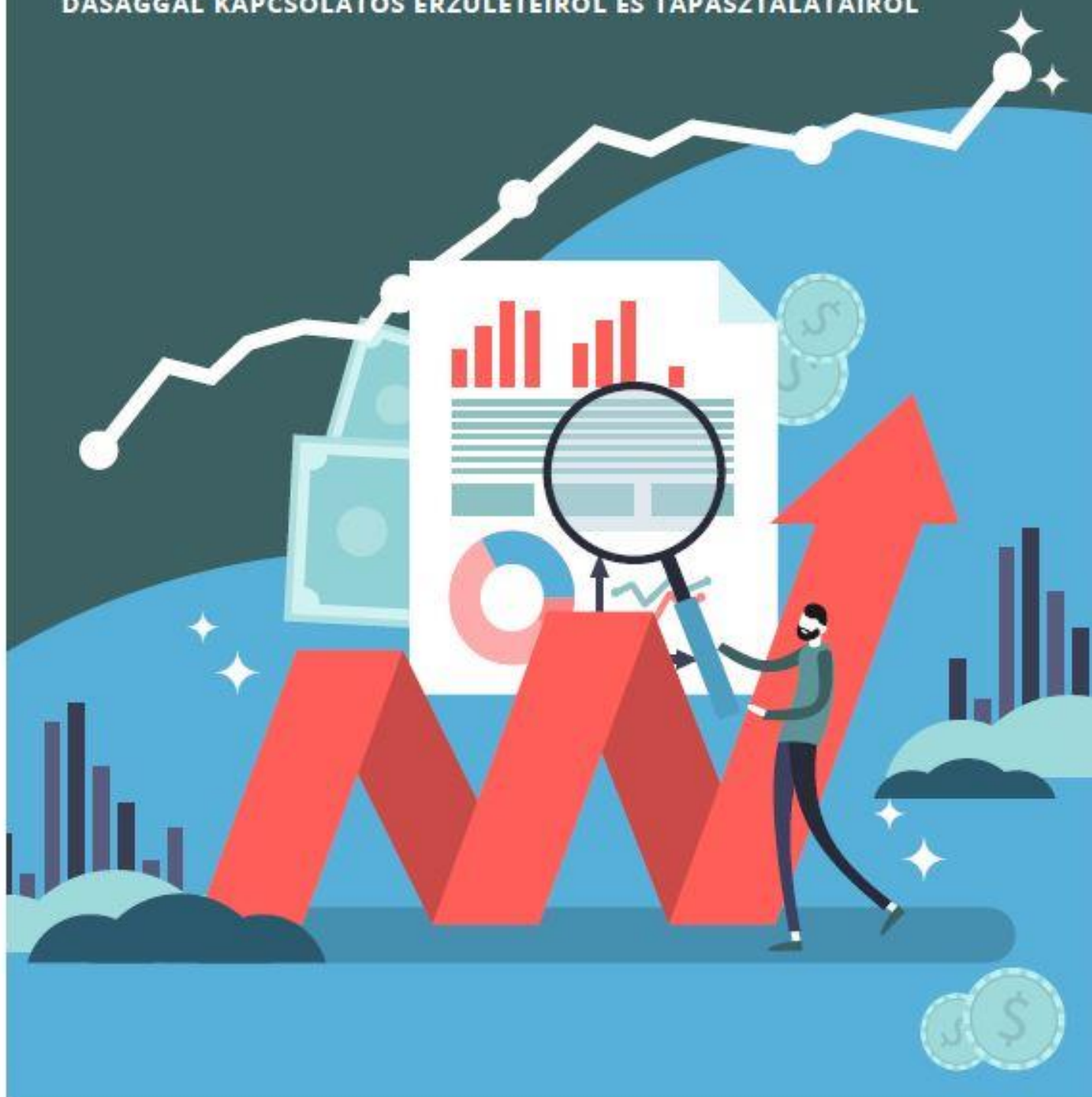
NÉZŐPONT
INTÉZET

Hanns
Seidel
Stiftung

HÓFEHÉR GAZDASÁG FELÉ 2020

A MAGYAROK ÉS A KÖZÉP-EURÓPAI RÉGIÓ ORSZÁGAINAK SZÜRKEGAZDASÁGGAL KAPCSOLATOS ÉRZÜLETEIRŐL ÉS TAPASZTALATAIRÓL

1. Vezetői összefoglaló

- A magyar gazdaság folyamatosan fehéredik: 2019-ben az áfa-adórés (az elvárt és a valós állami áfaadóbevétel közti különbség) tovább csökkent. Hat év alatt több mint 14 százalékponttal fehéredett a kereskedelem, míg 2013-ban 21 százalék, 2019-ben már Németországot és Ausztriát is megelőzve 6,6 százalék volt az áfa-adórés. Jó hír Magyarország szempontjából, hogy Közép-Európában a magyarok érzékelték legnagyobb arányban (30 százalék) a szürkegazdaság kifehéredését. Az osztrákok és a szlovénok gondolják legnagyobb arányban, hogy országukban nőtt a rejtett gazdaság mértéke.
- A magyarországi gazdaságfehérítésnek két kihívással kell szembenéznie 2020-ban: a szürkegazdaságra csábító és töretlenül növekvő, idén már 7 ezer milliárd forintnyi készpénzállománnyal, illetve a gazdaságot GDP-arányosan akár 5 százalékponttal visszafogó koronavírus-járvánnyal, mely hatással volt mind a kereskedelemre, mind a foglalkoztatásra.
- Kutatásunkban – összehasonlítva a járvány előtti 2019-es és a járványos 2020-as évet – a magyarok egyes fizetési szokásait és a rejtett gazdasággal kapcsolatos érzületeit mértük fel, illetve 12 közép-európai ország összehasonlításában vizsgáltuk.
- A fizetési szokások terén kiderült, hogy a bank- vagy hitelkártyabirtokosok körében 5 százalékponttal többen (43 százalék) fizetnek minden lehetséges esetben bankkártyával, mint tavaly. A kártyabirtokosok kártyahasználatát tekintve közép-európai összehasonlításban középmezőnybe tartozik Magyarország, míg Csehország (54 százalék), Szlovákia (52 százalék) és Szlovénia (48 százalék) listavezetők e téren.
- Míg 2019-ben a magyarok kétharmada (66 százalék), 2020-ban már közel háromnegyede (74 százalék) vélekedett úgy, hogy „egyszerűbb elektronikus úton fizetni, mint öt évvel ezelőtt”.
- A magyarok 34 százaléka szerint csökkent, 16 százalékuk szerint növekedett a magánszemélyek és vállalatok adóelkerülése az elmúlt öt évben. Az online kasszával ellátott üzletek átláthatósága kapcsán döntő többségben vannak (75 százalék) a pozitív tapasztalatokkal rendelkezők.
- A NAV munkájáról a magyarok többségének van pozitív élménye. A megkérdezettek 51 százaléka tapasztalta, hogy a NAV digitalizált eljárásai megkönnyítették a mindennapjait.
- A magyarok 38 százaléka állította, hogy van olyan ismerőse, aki zsebbe kapja a fizetését, s ezzel még éppen a regionális élmezőnybe tartozik. E téren is a csehek (24 százalék) állnak élen, őket követve az osztrákok (27 százalék) és a szlovénok (35 százalék). Ugyanakkor a magyarok tapasztalták a legnagyobb arányban ismerősi körükben a foglalkoztatás fehéredését, s ezzel a szerbekkel együtt nálunk vannak a régióban a legnagyobb arányban (28 százalék), akiknek kevesebb ilyen ismerősük van, mint öt évvel ezelőtt.

2. A gazdaságfehérítés 7 éve Magyarországon

2.1 Eddigi gazdaságfehérítő intézkedések

Az adóelkerülés a magyar gazdaság strukturális problémáját jelentette 2010 előtt. Az akkori becslések szerint az általános forgalmi adóból éves szinten közel 350-550 milliárd forint bevétel nem érkezett meg a költségvetésbe. A Nemzetgazdasági Minisztérium 2011-2012-ben megvizsgálta a legjobb nemzetközi példákat, amelyek hozzájárulhattak a gazdaság fehérítéséhez.¹ 2013-ban indult, és azóta is újabb elemekkel bővül a magyar gazdaság fehérítését szolgáló kormányzati intézkedéssorozat. Az azóta eltelt hét évben számos, hatékonynak bizonyuló rendelkezés született, amelyek átláthatóbbá tették a kereskedelmet, és növelték a központi költségvetés áruforgalomból származó bevételeit. 2014 és 2018 között 1400 milliárd forint bevételt eredményeztek a gazdaságfehérítő intézkedések a magyar állam számára.²

A foglalkoztatás területén fontos intézkedések csökkentették a szürkegazdaság relatív vonzerejét. A Munkahelyvédelmi Akcióterv keretén belül a legkiszolgáltatottabb csoportok után fizetett adókat csökkentették, bevezették az egykulcsos személyi jövedelemadót, a kisvállalatok számára létrehozták kisadózó vállalkozások tételes adóját (KATA), a kisvállalati adót (KIVA), 2016-tól átvállalta a NAV minden adózó természetes személy adóbevallásának elkészítését, 2019-től pedig megkezdte a vállalkozások adóbevallásainak előkészítését is. 2014-től indult a gazdaságfehérítés digitális korszaka a kereskedelemben. Ekkortól az online pénztárgépek jelentős fehérítést eredményeztek a kiskereskedelmi, illetve a vendéglátóipari szektorban.³ Előbbi ágazatban a legkisebb cégek esetében 20-26 százalékos, míg az utóbbi szektor legkisebb cégei esetében 30-40 százalékos forgalomnövekedés volt tapasztalható az online pénztárgépek bekötésének hatására. 2015-től lépett életbe az elektronikus közúti áruforgalom-ellenőrző rendszer, mely segítségével megelőzhetővé váltak a közúti áruforgalommal kapcsolatos áfacsalások. 2015 és 2017 között 180.000 gépjármű ellenőrzése során 14.000 esetben derítettek fel szabály-, vagy törvénysértést.⁴ A magyar modell alapján elkezdtek működtetni a lengyel SENT rendszert 2017-től, mely hozzájárult, hogy ma már az áfa-adórés, azaz a beszedhető és a ténylegesen beszedett áfa arányának tekintetében a két ország jobb mutatókkal rendelkezik, mint például Ausztria vagy Németország.

2016-ban kezdődött a bankkártya-elfogadóhely telepítési program, mely a kisebb költséggel járó és átláthatóbb elektronikus fizetések előmozdítását volt hivatott elősegíteni. 2017-ben elfogadták a Pénzügyi tudatossági stratégiát⁵, melynek eredményeképpen 2020-2021-es tanévben már minden 10 és 18 év közötti iskolás találkozhat a pénzügyi tudatosság alapjait tartalmazó tárgyakkal.⁶ Szintén 2017 története volt a készpénz kizárása a jövedéki termékek nagykereskedelmi beszerzéséből. 2018-tól indult az online számlázás rendszere. A fokozatosság jegyében idén július 1-jétől kell minden számla adatait elküldeni a hatósághoz, 2021. január 1-jétől viszont a kötelezettség alá eső számlák köre kibővül és így már valamennyi áruértékesítésről és szolgáltatásnyújtásról adatot kell szolgáltatni. A 2018-ban induló online számla bevezetésének évében az egész Európai Unióban Magyarországon csökkent a legnagyobb, 5,1 százalékpontos mértékben az áfa-adórés. Az Európai Bizottság jelentése alapján pedig 2013-hoz viszonyítva 2019-ben több mint 14 százalékponttal fehéredett a gazdaság, arányait tekintve ennyivel több beszedhető áfaforint érkezett be ténylegesen a költségvetésbe.

Az egyre gyarapodó intézkedések és a javuló tendenciák ellenére a magyar gazdaságnak több fronton is helyt kell állnia, hogy a szürkegazdaság kockázata ne növekedjen. Az egyik ilyen kihívás az egy évtized után már akut betegségnek számító, rekord magas készpénzállomány, illetve a be nem látható ideig még velünk élő koronavírus gazdasági hatásai.

2.2 Két nagy kihívás a gazdaságfehérítés előtt: rekord magas készpénzállomány és a koronavírus-járvány

A négy év alatt jelentkező, 1400 milliárdos „kifehéredett” költségvetési többletforrás ellenére továbbra is vannak aggodalomra okot adó tényezők. A magas készpénzállomány növeli a szürke- és feketegazdaság kockázatát, mivel megkönnyíti az anonim tranzakciók kivitelezését. A forgalomban lévő készpénz mennyisége 2020 augusztusára meghaladta a 7 ezer milliárd forintot.⁷ 10 év alatt a háztartásoknál lévő készpénzmennyiség közel két és félszeresére nőtt. Ezt a kockázatot növeli a nagycímletű bankjegyek magas száma is. A 20.000-es címlet adja az összes bankjegy több mint kétharmadát⁸, amely szintén kockáztnövelő tényező. Minden magyar háztartásra 62 darab jutna a legnagyobb bankjegyből, ha a 10.000-eseket is ideszámoljuk, 108 darab lenne ez a mutató. Az utóbbi években történtek lépések a készpénzforgalom visszaszorítására vonatkozóan, többek között például az azonnali fizetési rendszer idei bevezetésével, a készpénzmentes fesztiválokkal, az online busz- és vonatjegyvásárlási lehetőséggel, vagy a MÁP Plusz kedvező kamatozású állampapír bevezetésével. Az igazi forradalmi változást viszont a július 1-től kötelező digitálisan követhető számlázás bevezetése hozta.

Újabb kihívásként a koronavírus járvány is hozzájárult, hogy az egyébként is rekord magas magyarországi készpénzállomány tovább emelkedjen. A veszélyhelyzet alatti bizonytalanság kedvezett a készpénzbeli megtakarítások egyébként is növekvő trendjének. A háztartásoknál lévő készpénzmennyiség tavaly meghaladta az 5 milliárd forintot, az idei első negyedévben pedig megközelítette az 5,4 milliárdot.⁹ Az MNB statisztikai adatai alapján nemzetgazdasági szinten több mint közel 40 milliárd forintnyi emelkedés történt júliusról augusztus hónapra, míg a koronavírus-járvány tavaszi csúcspontján közel 230 milliárd forintos növekedés volt tapasztalható.

Mivel azonban a kézzel fogható pénz éppen a veszélyhelyzetek során jelent az emberek számára nagyobb biztonságot, a járvány sem állította meg a készpénzállomány további növekedését, hiába hívták fel a figyelmet arra, hogy a készpénzhasználat nagyobb fertőzésveszélyt jelent. Bár a megtakarítások terén az otthon tartott készpénz, a tranzakciók során viszont az átlátható, elektronikus fizetési módok kerültek előtérbe. Ezt támasztja alá a Magyar Nemzeti Bank (MNB), a járvány hatásai kapcsán kiadott tájékoztatója is.¹⁰ Már tudható, hogy 13 százalékkal csökkent a felvett készpénz értéke 2019 második negyedévéhez képest. A veszélyhelyzet alatt bár kevesebbszer, de nagyobb értékben vásároltunk, és azt is többnyire kártyával: „fizikai kereskedő helyzetekben, tranzakciószámában 8 százalékos visszaesés történt, ugyanakkor a vásárlási érték még 5 százalékos meghaladó bővülést jelez.” Az internetes elfogadóhelyek száma 6 százalékos bővülést mutatott 2020 második negyedévében, mely növekedés motorját a házhozszállítási szolgáltatások és webshopok térnyerése jelenthette.

A koronavírus-járvány tavaszi hulláma nemcsak a készpénzállományra, de a foglalkoztatásra és a kereskedelemre is kihatott. A munkanélküliségi ráta májusra 4,8 százalékra emelkedett.¹¹ A magyar kormány újabb, a GDP 20-21 százalékát kitevő gazdaságvédelmi akciótervet, azon belül munkahelyvédelmi akciótervet hirdetett a meglévő munkahelyek megvédése, s újak teremtésének támogatására. A munkahelyvédelmi bértámogatást közel 18 ezer vállalkozás igényelte 207 ezer munkavállaló foglalkoztatásához, összesen 35 milliárd forint értékben. A munkahelyteremtő bértámogatásra pedig 37 ezer vállalkozás pályázott, és 49 ezer álláskeresőnek biztosítottak munkahelyet. A kiskereskedelmi üzletek forgalmára eltérő mértékben¹² volt hatással a koronavírus-járvány. Az élelmiszer jellegű boltok forgalma a felhalmozások végett a járvány tetőpontján, márciusban közel 13 százalékponttal haladta meg az előző év azonos időszakának forgalmát, míg a korlátozások ideje alatt, áprilisban a nem élelmiszertermék jellegű üzletek üzlettípustól eltérően 9 és 90 százalékpont közötti forgalmi visszaesést produkáltak.

2.3 A magyarok készpénzmentesítéssel, szürkegazdasággal és gazdaságfehérítéssel kapcsolatos szokásainak, érzületének és tapasztalatainak vizsgálata

Annak érdekében, hogy nagyobb rálátásunk legyen a rejtett gazdaság gyakorlatával kapcsolatos lakossági érzületre és tapasztalatokra a koronavírus-járvány időszakában, alábbi elemzésünkben a magyarok fizetési szokásainak változását és a szürkegazdasággal kapcsolatos vélekedéseit vizsgáltuk a 2019-es járvány előtti és a 2020-as járványos év összehasonlításával, illetve az utóbbi öt évben szerzett tapasztalataik alapján. Ehhez a 18 évesnél idősebb lakosságra nem, kor, településtípus és iskolai végzettség szerint reprezentatív közvélemény-kutatások eredményeit használtuk fel, melyeket 1000 fő megkérdezésével, számítógéppel támogatott telefonos interjúval készítettünk 2019. május 10. és június 3., illetve 2020. augusztus 27. és szeptember 4. között.

A magyarok egyes, a szürkegazdasággal kapcsolatos benyomásait a Németország és Oroszország, illetve a Balti-tenger és a Fekete-tenger között értelmezett közép-európai régió nemzeteinek tapasztalataival is összehasonlítottuk. A regionális összehasonlításban 12 országot vizsgáltunk, Ausztriát, Bulgáriát, Csehországot, Észak-Macedóniát, Horvátországot, Magyarországot, Montenegrót, Lengyelországot, Romániát, Szerbiát, Szlovákiát és Szlovéniát. A nemzetközi kutatás keretében a Közép-európai Nézőpont Intézet (CEPER) 2020. augusztus–szeptemberben készített telefonos, illetve Szerbia és Montenegró esetében személyes közvélemény-kutatást. Az adatfelvétel országonként 1000-1000 fő megkérdezésével történt, a minta minden országban reprezentatív a 18 évesnél idősebb lakosságra nem, kor, régió, településtípus és iskolai végzettség szerint.

3. Terjedőben az elektronikus fizetés

3.1 2020-ban ismét növekedett azon kártyabirtokosok aránya, akik minden lehetséges esetben bank- vagy hitelkártyával fizetnek

A pénzügyi tudatosság egyik fokmérője, hogy használjuk-e a zsebünkben ott lapuló bank- vagy hitelkártyát, vagy pedig helyette készpénzzel fizetünk. Az idei járvány sújtotta évben a magyar kártyabirtokosok nagyobb arányban (43 százalék) válaszolták, hogy minden lehetséges esetben bank- vagy hitelkártyát használnak, mint egy évvel ezelőtt (38 százalék). A kártyahasználatot mégis elutasítók, és ezzel a készpénzre utaltak aránya továbbra is 13-14 százalék körüli.

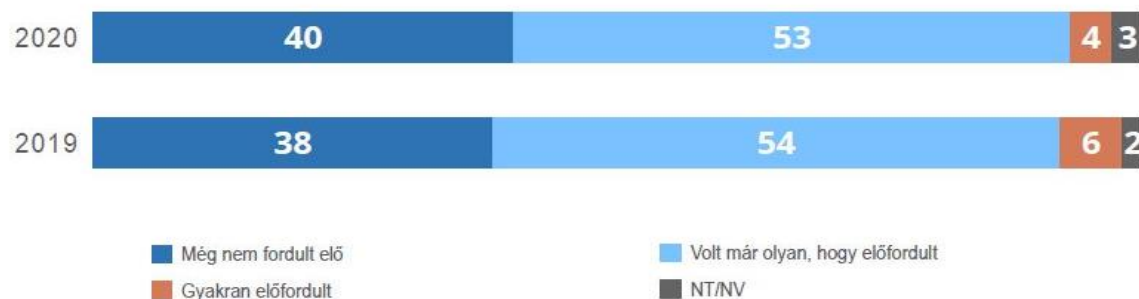
MILYEN GYAKRAN SZOKOTT ÖN BANKKÁRTYÁVAL/HITELKÁRTYÁVAL FIZETNI?

(kártyabirtokosok, N=732)

A bankkártya-elfogadóhely telepítési programnak is köszönhetően folyamatosan gyarapodik a POS-terminálok száma, s az MNB tájékoztatója szerint a koronavírus-járvány tavaszi hulláma alatt is csekély mértékben folytatódott ez a növekvő trend. A tavalyi évvel szinte megegyező mértékben, minden második kártyabirtokos magyar emlékezett úgy, hogy ritkán, de előfordult, hogy nem tudott bankkártyával fizetni. Enyhe csökkenés látszik azok körében, akikkel ez gyakran fordul elő, ugyanakkor a 2 százalékpont különbség hibahatáron belülinek mondható.

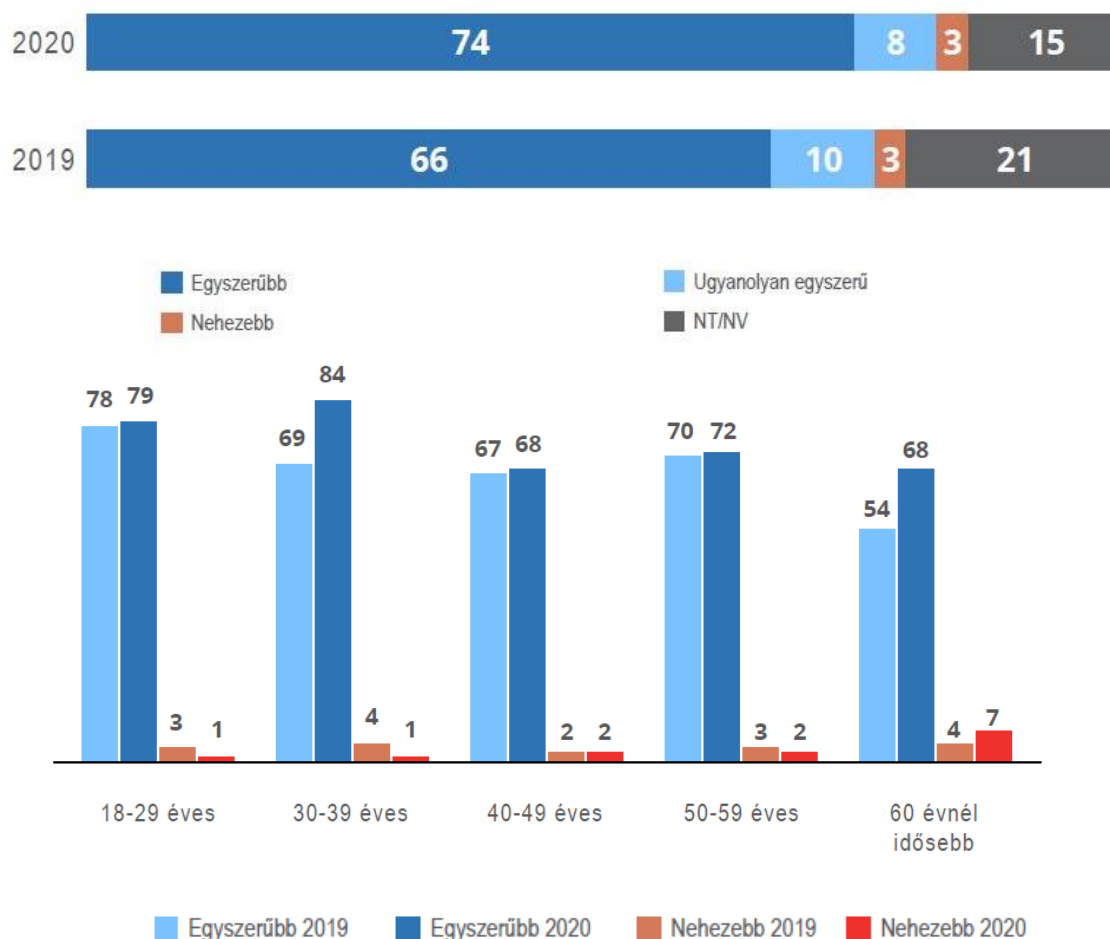
ELŐFORDULT MÁR ÖNNEL, HOGY SZERETETT VOLNA BANKKÁRTYÁVAL VAGY HITELKÁRTYÁVAL FIZETNI, DE NEM VOLT RÁ LEHETŐSÉGE? (kártyabirtokosok, N= 732)

3.2 Többen gondolják úgy, hogy egyszerűbb elektronikus úton fizetni, mint öt évvel ezelőtt

A 2020-as év a járványnak köszönhetően az elektronikus fizetési eszközök előtt nyitott utat főként a házhozszállítási és webshopos vásárlások során. Bár a magyarok 62 százaléka nyilatkozott úgy, hogy visszafogta költekezését a koronavírus miatt, 74 százalékuk úgy nyilatkozott, hogy jelenleg egyszerűbb elektronikus úton fizetni, mint öt évvel ezelőtt, ami 8 százalékponttal magasabb, mint az egy évvel korábbi arány, s közel 600 ezerrel többen gondolják így, mint egy évvel korábban. A jelentős növekedés mögött az elektronikus fizetésre való nagyobb ráutaltság állhat, mely az óvintézkedések és a fizikai kontaktusok számának kényszerű csökkentésének köszönhető. Ezt támasztja alá a nem válaszolók és válaszolni nem tudók arányának csökkenése is (21-ről 15 százalékra), ők vélhetőleg korábban még nem rendelkeztek tapasztalattal e téren. A 30-39 közötti korcsoport, illetve a 60 évnél idősebbek körében a legnagyobb arányú az elektronikus fizetés jobb megítélése.

ÖN MIT GONDOL, JELENLEG EGYSZERŰBB ELEKTRONIKUS ÚTON FIZETNI, MINT ÖT ÉVVEL EZELEŐTT?

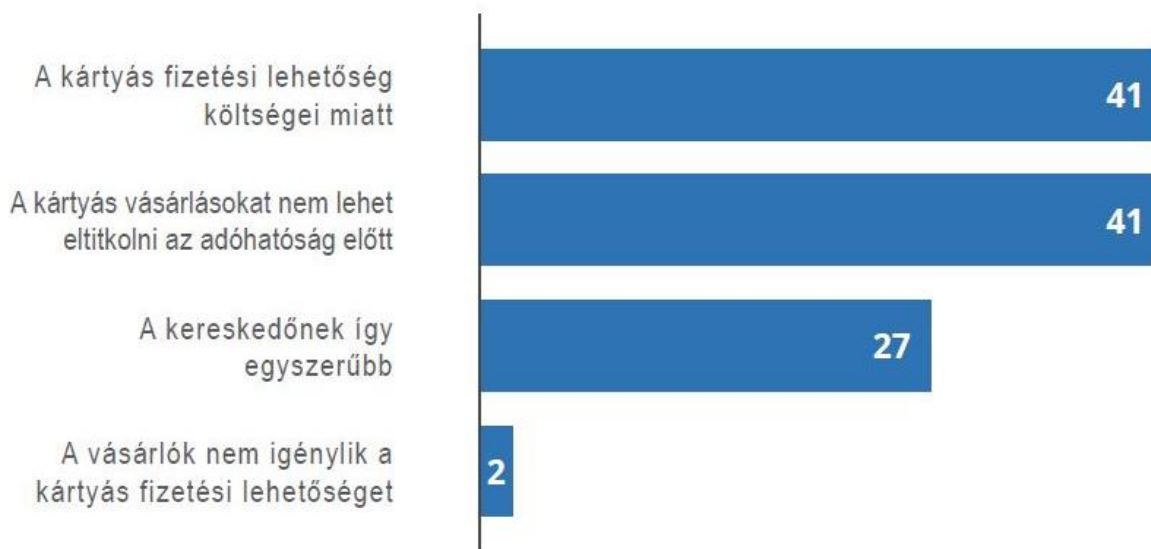
Mindemellett a szolgáltatói élményben jelenthet előrelépést az idén aktivált azonnali fizetési rendszer, melyről a válaszadók 52 százaléka hallott. Ezzel együtt várhatóan új fizetési megoldások is megjelennek majd, többek között a QR-kódos azonnali fizetés. Már otthon is előállítható a QR-kód generátor, melyhez nevünk és számlaszámunk szükséges. A magyarok harmada (35 százaléka) próbálná ki ezt a fizetési módot boltokban, ugyanakkor a válaszolni nem tudók és így a kérdésben nem döntők 15 százalékos köre azt mutatja, hogy az új fizetési módok kínálatának, ismertségük növekedése mellett még ezen túl is lehet potenciális keresleti köre.

4. Gazdaságfehérítés a koronavírus-járvány idején

4.1 A magyarok többsége szerint a kártyás fizetési lehetőségek hiányának két fő oka annak költsége és az adóelkerülés

A magyarok egyaránt 41-41 százaléka gondolja úgy, hogy ha egy kereskedő nem biztosít kártyás fizetési lehetőséget üzletében, annak a kártyás fizetési lehetőség rá terhelődő költsége vagy pedig az adóelkerülési szándék az oka. Minden negyedik megkérdezett szerint az „egyszerűség”, vagyis a megszokottsághoz való kötődés áll az egyedül készpénzzel való fizetési lehetőség mögött. A magyarok csupán két százaléka jelölte meg válaszul, hogy maguk a vásárlók ne igényelnék a kártyás fizetési lehetőséget, s ezért nem biztosítják a kereskedők az elektronikus fizetés ezen formáját. A válaszokból kiderül, hogy a kártyás fizetési lehetőség terjesztése érdekében érdemes a kereskedőket is érdekeltté tenni, nemcsak negatív ösztönzőkkel és szabályozókkal, de a költségekre tekintettel is, mely irányba a támogatott POS-telepítési program már kedvező lépést jelentett. Fontos gazdaságfehérítő intézkedés, hogy az online pénztárgépek mellett 2021-től kötelező lesz az elektronikus fizetés lehetősége is.

ÖN SZERINT MI AZ OKA ANNAK, HA EGY KERESKEDŐ NEM BIZTOSÍT KÁRTYÁS FIZETÉSI LEHETŐSÉGET? (TÖBBET IS MEGJELÖLHET) (SZÁZALÉK)

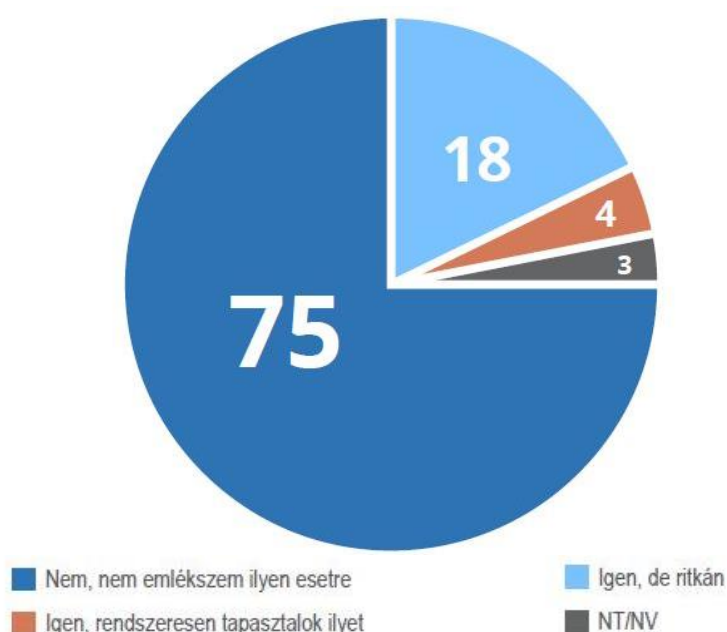
A kártyás fizetési lehetőség biztosításának költségességét támasztja alá az a jelenség, hogy egyes üzletekben csak bizonyos értékhatár felett engedik a kártyás fizetést. A magyarok mindössze 2 százaléka fordul elő gyakran, és 19 százaléka pedig olykor, azaz minden ötödik magyar került már ilyen szituációba.

Előfordul olykor ennek ellenkezője is, mikor az üzlet nem biztosított kártyás fizetési lehetőséget, és ezért kevesebbet költött a vásárló, mivel nem volt nála elég készpénz. A magyarok 6 százaléka gyakran, 26 százaléka néha, összességében minden harmadik magyarral előfordul, hogy kártyás fizetési lehetőség híján készpénzzel kényszerülnek fizetni, és ezért kevesebbet költenek. Az elektronikus fizetési lehetőség minél szélesebb biztosítása tehát e téren is forgalomnövelő hatással bírhat.

4.2 Több mint másfél millió magyar tapasztalta az idei évben, hogy a boltokban a vásárlást nem ütötték be a kötelező online kasszába

Bár az elektronikus fizetési lehetőség és az online kassa is a hófehér kereskedelem felé jelentett előrelépést, valójában egyik sem jelent garanciát a kereskedők tiszta elszámolására. A magyarok döntő többsége (75 százaléka) nem emlékszik olyan esetre, hogy a boltokban ne ütötték volna be vásárlását a kötelező online kasszába, ugyanakkor összesen 22 százalék, a felnőtt lakosságból több mint 1.7 millió ember tapasztalt ilyet az idei évben. 2021. január 1-jétől minden online kassa mellett kötelezően lesz elektronikus fizetési lehetőség, mely intézkedés mérsékelheti ezt az arányt, és kevesebb lehet jövő évtől a „mellé ütés”.

TAPASZTALT OLYAT AZ IDEI ÉVBEN, HOGY BOLTOKBAN A VÁSÁRLÁST NEM ÜTÖTTÉK BE A KÖTELEZŐ ONLINE KASSZÁBA? HA IGEN, KÉREM AZT IS MONDJA MEG, MILYEN SŰRŰN TALÁLKOZOTT A JELENSÉGGEL!

4.3 Minden második magyar tapasztalta a NAV ügyfélbarát szolgáltatásait

A megkérdezettek több mint fele (51 százalék) tapasztalta, hogy a NAV digitalizált eljárásai megkönnyítették mindennapjait. Nemsak a Hivatal által előre elkészített bevallások küldhetők be kényelmesen és elektronikusan az ügyfélkapun keresztül, de az ellenőrzés is ügyfélbaráttá vált, mely már a korábbiaktól eltérően megkülönbözteti a szándékos és a véletlen hibákat.

A NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIRVATAL, A NAV TÖBB TERÜLETEN IS DIGITALIZÁLTA ELJÁRÁSAIT, PÉLDÁUL AZ ADÓBEVALLÁSOK ELKÉSZÍTÉSE TERÜLETÉN. KÉREM, MONDJA MEG, HOGY ÖN TAPASZTALTA-E VAGY NEM TAPASZTALTA, HOGY A NAV DIGITALIZÁLT ELJÁRÁSÁAI MEGKÖNNYÍTETTÉK MINDENNAPJAIT!

4.4 Kétszer annyian gondolják úgy, hogy a magánszemélyek és vállalkozók adóelkerülése csökkent az elmúlt öt évben, mint azok, akik szerint nőtt

A magyarok harmada (34 százalék) gondolja úgy, hogy az elmúlt fél évtizedben csökkent a magánszemélyek és a vállalkozások adóelkerülő tevékenysége, míg 16 százalékuk gondolja úgy, hogy ezzel éppen ellenkezőleg nőtt. Minden negyedik magyar (23 százalék) azon az állásponton van, hogy az elmúlt öt évben nem történt változás.

ÖN SZERINT A MAGÁNSZEMÉLYEK ÉS VÁLLALKOZÓK ADÓELKERÜLÉSE HOGYAN VÁLTOZOTT AZ ELMÚLT ÖT ÉVBEN?

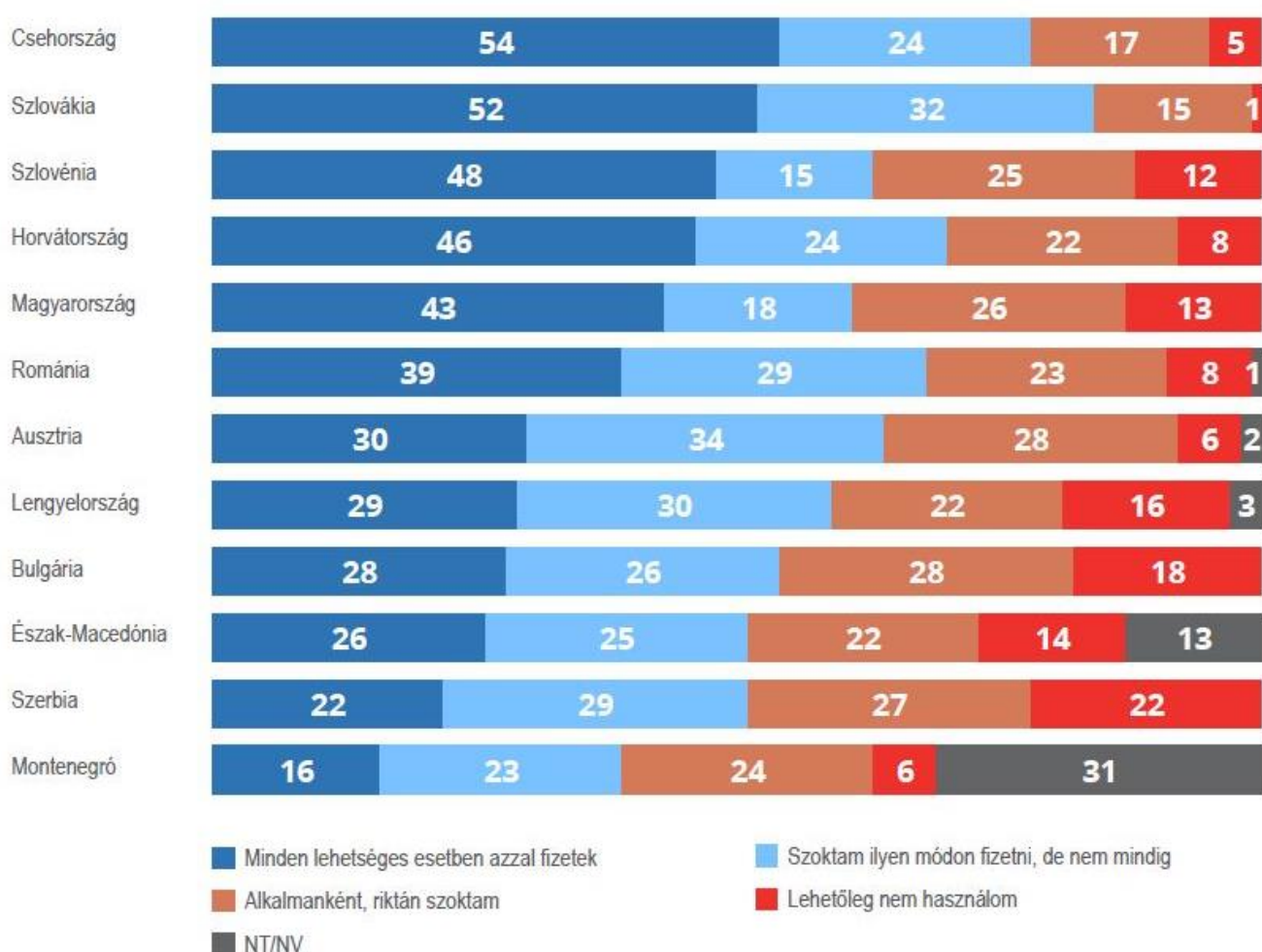
5. Szürkegazdaság a közép-európai régióban

5.1 Kártyahasználati szokások a közép-európai országokban

A vizsgált országok körében Csehországban (54 százalék), Szlovákiában (52 százalék) és Szlovéniában (48 százalék) a legnagyobb azon kártyabirtokosok aránya, akik minden lehetséges esetben bank- vagy hitelkártyával fizetnek. Magyarország (43 százalék) a középmezőnybe tartozik e téren. Szerbiában (22 százalék) és Bulgáriában (18 százalék) vannak a legnagyobb arányban azok, akik lehetőleg nem használják kártyájukat, és így készpénzhasználatra vannak minden esetben utalva annak ellenére, hogy rendelkeznek bankkártyával.

MILYEN GYAKRAN SZOKOTT ÖN BANKKÁRTYÁVAL/HITELKÁRTYÁVAL FIZETNI?

(kártyabirtokosok)

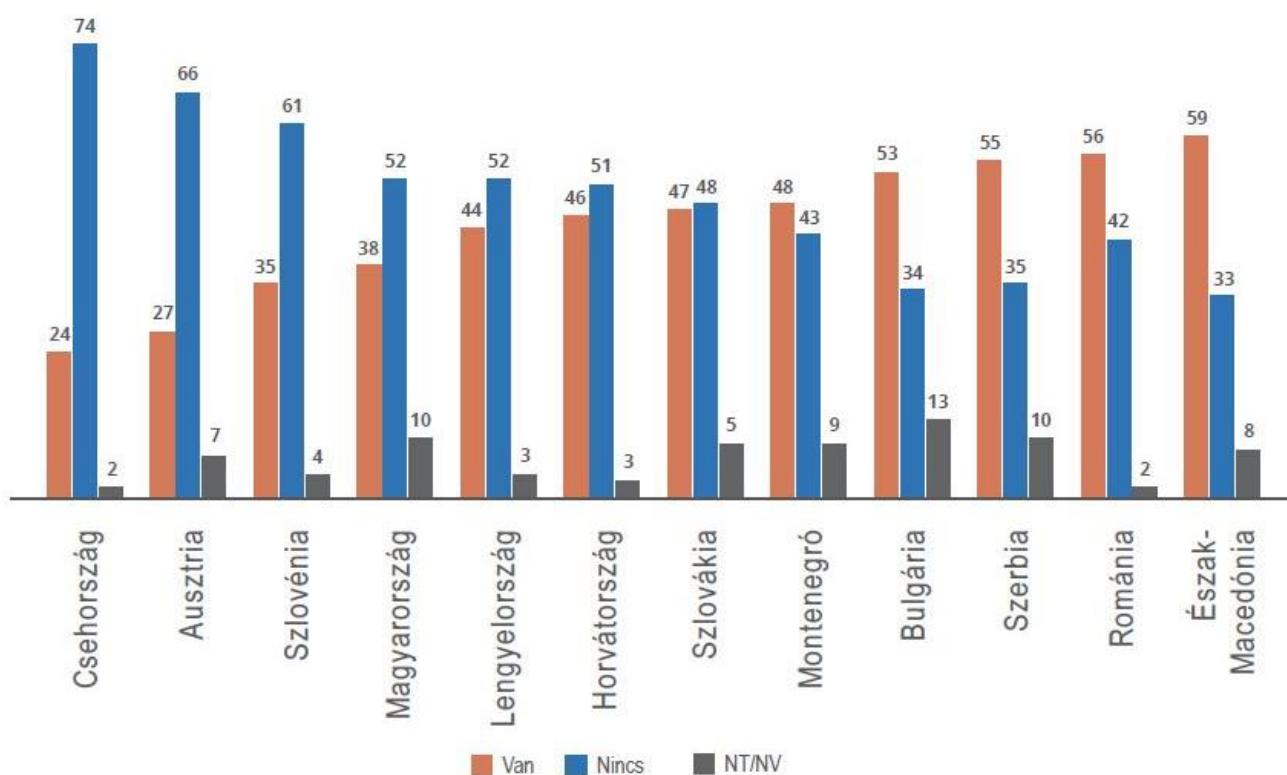
5.2 Az ismerősi körben tapasztalt szürke- és feketefoglalkoztatás a közép-európai országokban

A szürke- és feketefoglalkoztatás mérése nagy kihívást jelent a statisztikusok számára, hiszen ezek rejtve vannak, s anonim módon sem feltétlenül nyilatkoznak az érintettek erről. Kutatásunkban az ismerősi körben tapasztalt jelenségre kérdeztünk rá annak érdekében, hogy a bújtatott foglalkoztatás elterjedtségéről valamilyen módon összehasonlítható képet kapjunk.

Észak-Macedóniában (59 százalék), Romániában (56 százalék), Szerbiában (55 százalék) és Bulgáriában (53 százalék) több mint minden második embernek van olyan ismerőse, aki fizetését részben vagy egészben zsebbe kapta, s ezen felül Montenegróban vannak nagyobb arányban (48 százalék) azok, akik azt állították, hogy van ilyen ismeretségük, mint akiknek nincs.

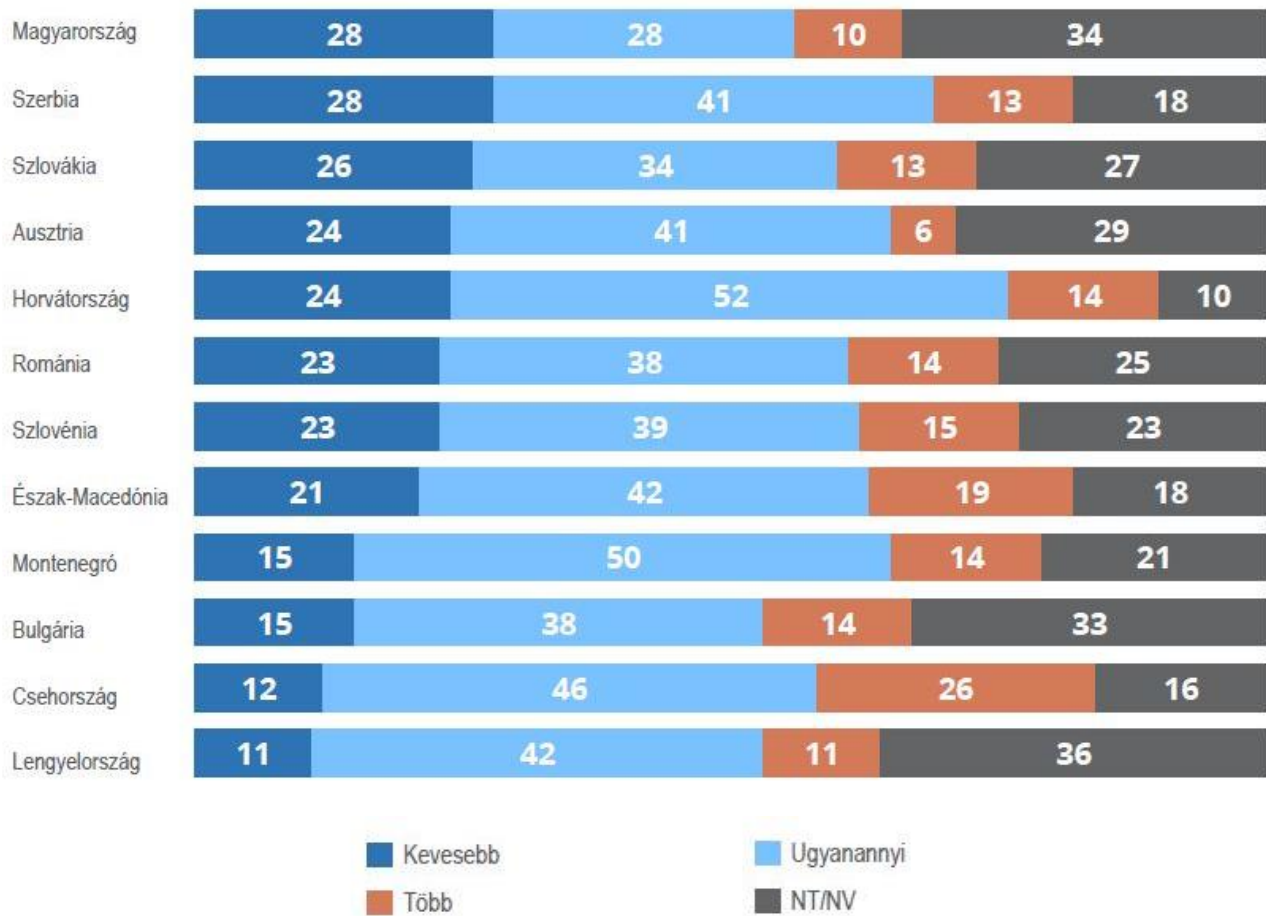
Csehországban (24 százalék) és Ausztriában (27 százalék) állították legkisebb arányban, hogy ismerősi körükben vannak rejtve foglalkoztatottak. A csehek háromnegyede (74 százalék) és az osztrákok kétharmada (66 százalék) állítja, hogy nem ismer olyat, aki a szürke- vagy feketegazdaságban dolgozna. Magyarország a középmezőny élén áll e tekintetben, több mint minden harmadik (38 százalék) magyarnak van olyan ismerőse, aki zsebbe kap fizetést, és a megkérdezettek fele (52 százalék) állította, hogy nem ismer ilyen embert.

VAN ÖNNEK OLYNA ISMERŐSE, AKI FIZETÉSÉT RÉSZBEN VAGY EGÉSZBEN ZSEBBE KAPJA? (SZÁZALÉK)

Arra a kérdésre, hogy öt év alatt ismerősi körében több vagy kevesebb részben vagy teljesen rejtett foglalkoztatott van, a magyarok és szerbek egyaránt 28 százaléka válaszolta, hogy kevesebb ilyen embert ismer, s ezzel Magyarországon és Szerbiában tapasztalták a legnagyobb arányban ismerősi körben a bújtatott foglalkoztatás fehéredését. Egyedül Csehországban válaszolták többen (több mint kétszer többen), hogy több ilyen ismerősük van, mint öt évvel ezelőtt, annak ellenére, hogy a csehek tudnak legkisebb arányban ilyen ügyletekről. Ezen cseh válaszadók aránya 26 százalék, ami a legmagasabb a régióban.

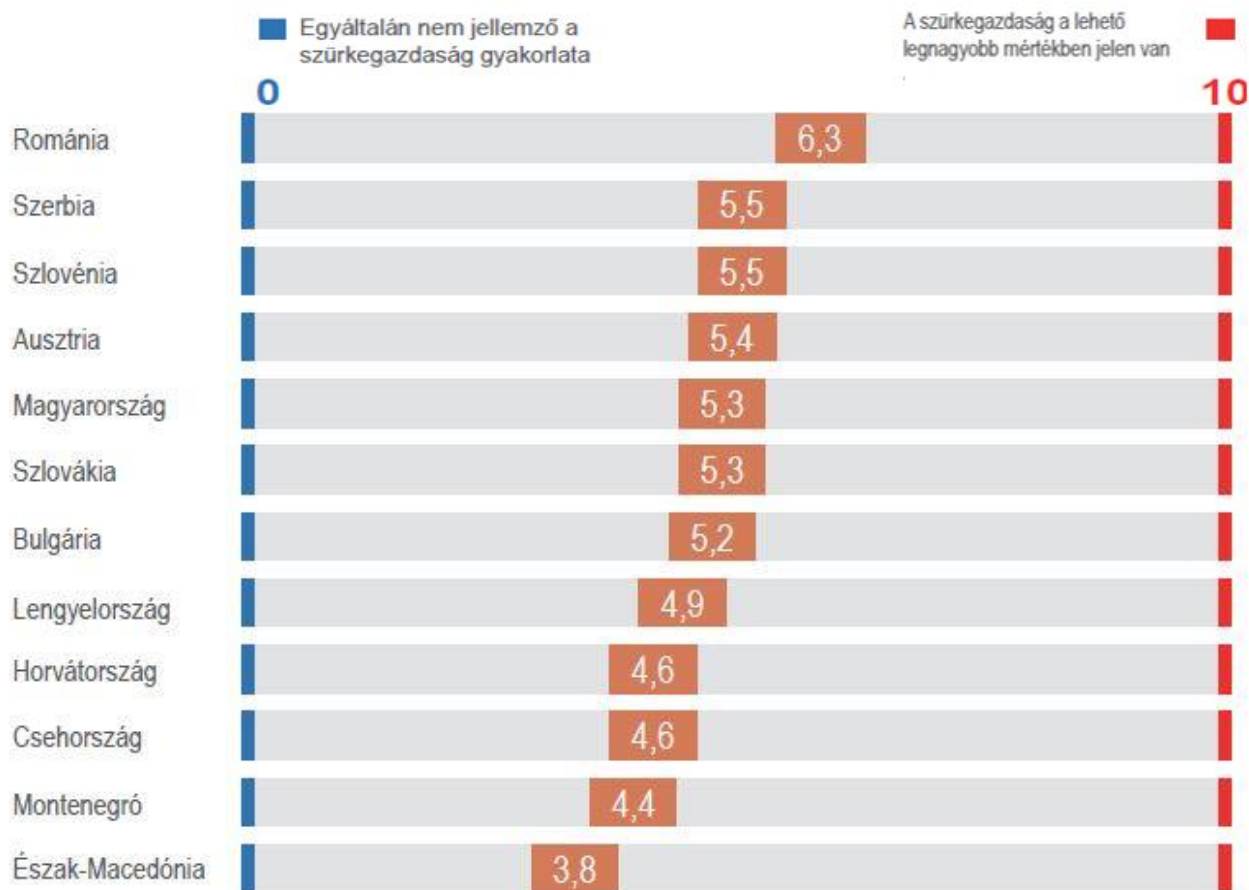
AZ ÖT ÉVVEL EZELŐTTIHEZ KÉPEST, JELENLEG ÖNNEK TÖBB, VAGY KEVESEBB OLYAN ISMERŐSE VAN, AKI FIZETÉSÉT RÉSZBEN VAGY EGÉSZBEN ZSEBBE KAPTA?

5.3 A szürkegazdaság kiterjedtségének megítélése az egyes közép-európai országokban

Kutatásunkban a megkérdezetteknek 0-10-ig terjedő skálán kellett értékelniük, hogy országuk gazdasága melyikhez áll közelebb: egyáltalán nem jellemző a szürkegazdaság gyakorlata (0), vagy pedig a szürkegazdaság a lehető legnagyobb mértékben van jelen (10). A románok értékelték saját országuk gazdaságát a legoptimistábban, az értékelések átlaga itt 6,3. A régió többi országa viszonylag kiegyenlítetten gondolkodik e téren, a csehek átlagosan 5,6-ra, a szlovénok 5,5-re, az osztrákok 5,4-re, a magyarok és szlovákok egyaránt 5,3-ra, a bolgárok pedig 5,2-re értékelték a szürkegazdaság meghatározó jelenlétét. Lengyelországban (4,9), Horvátországban (4,6), Csehországban (4,6), Montenegróban (4,4) és Észak-Macedóniában (3,8) többen voltak a borúlátók a derülátóknál.

KÉREM ÉRTÉKELJE, HOGY JELENLEG AZ ÖN ORSZÁGÁRA, MINDENT EGYBEVETVE MILYEN MÉRTÉKBEN JELLEMZŐ A SZÜRKEGAZDASÁG 0-TÓL 10-IG TERJEDŐ SKÁLÁN, AHOL A 0=EGYÁLTALÁN NEM JELLEMZŐ, 10=A LEHETŐ LEGNAGYOB B MÉRTÉKBEN JELEN VAN A GAZDASÁGBAN! KÉREM, AZT

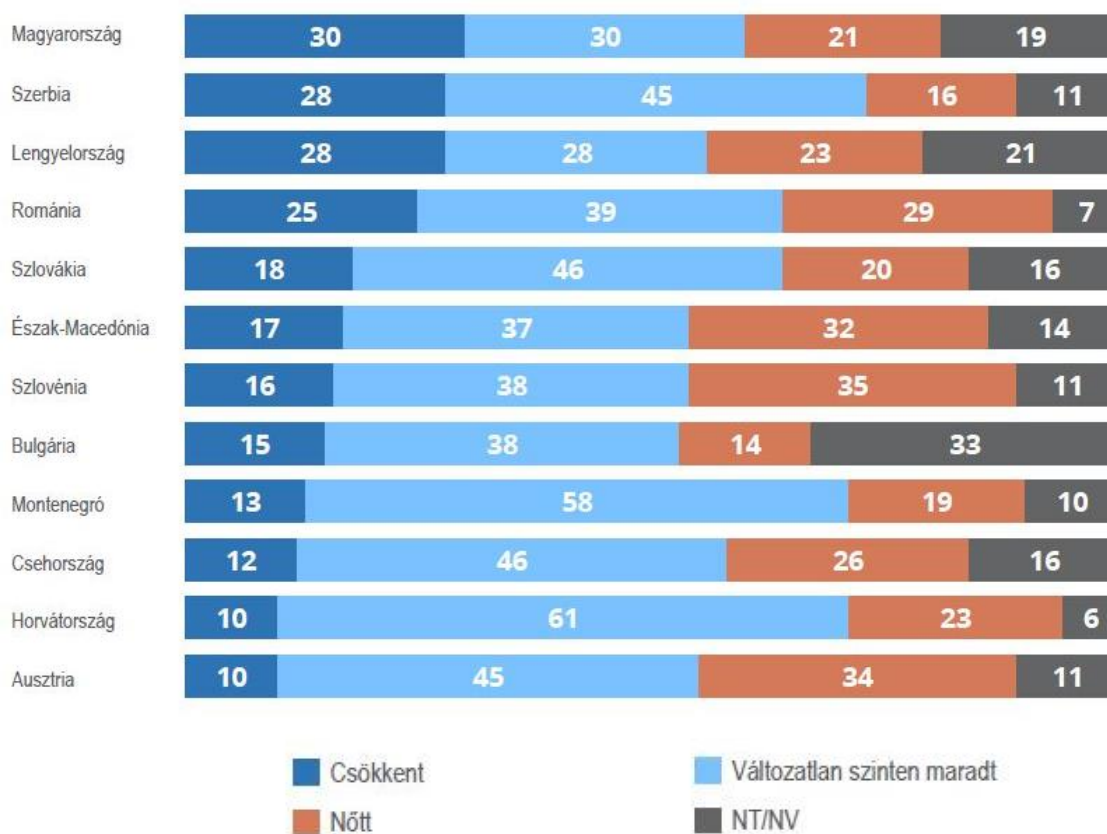
5.4 A magyarok érzékelték legnagyobb arányban a gazdaság fehéredését Közép-Európában

A régió országaiban élőknek arra is választ kellett adniuk, hogy általánosságban a szürkegazdaság mértéke nőtt vagy csökkent az elmúlt öt évben. Magyarország ennek pozitív megítélésében az élen áll, a magyarok 30 százaléka szerint visszaszorult ez a tevékenység forma. Lengyelországban és Szerbiában (28 százalék), Romániában (25 százalék) vannak még a legmagasabb arányban azok, akik pozitív fordulatot láttak az utóbbi fél évtizedben. A románok körében ennek ellenére a

derülátóknál többen vannak azok (29 százalék), akik szerint idén sokkal több ilyen üzletkötés, vásárlás vagy foglalkoztatás történik.

Egyedül Magyarországon, Szerbiában, Lengyelországban vannak egyértelmű többségben a pozitív folyamatokat vélelmezők, míg Bulgáriában hibahatáron belüli a különbség, így ott kiegyenlített véleménykülönbség látható. Meglepő módon a szlovénok (35 százalék) és az osztrákok (34 százalék) állították a legnagyobb arányban, hogy nőtt a szürkegazdaság általánosságban véve az elmúlt öt évben, miközben ezen két nemzet inkább pozitívan ítélte meg a rejtett gazdaság jelenlegi szintjét.

SZÜRKEGAZDASÁG ALATT A SZAKÉRTŐK OLYAN, LÁTSZÓLAG LEGÁLIS ÜZLETKÖTÉST, VÁSÁRLÁST, FOGLALKOZTATÁST ÉRTENEK, MELYEK ADÓELKERÜLŐ TEVÉKENYSÉGÜK MIATT RÉSZBEN ILLEGÁLISAK. MINDENT EGYEVETVE, HOGY ÉRZI: AZ ELMÚLT ÖT ÉVBEN INKÁBB CSÖKKENT, INKÁBB NŐTT VAGY ÖSSZESEN NEM VÁLTOZOTT A SZÜRKEGAZDASÁG MÉRETE AZ ORSZÁGBAN?

6. Jegyzetek

- ¹ Jelentés a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa által 2012. március 13-án a túlzott hiány eljárás keretében kiadott ajánlás megvalósítása érdekében hozott intézkedésekről (2012. október), https://2010-2014.kormany.hu/download/5/8f/a0000/edp%20progress%20report%20201210_hu.pdf
- ² Izer Norbert adóügyekért felelős államtitkár a Nézőpont Intézet 2019-es „A gazdaságfehérítés sikerei Magyarországon” konferenciáján, <https://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/adougyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/az-adocsokkent-es-legbiztosabb-fedezete-a-gazdasag-feheritese>
- ³ Baksay Gergely & Szóke Katalin (2020) Az online pénztárgépek bevezetése és eredményei, <https://www.mnb.hu/letoltes/baksay-gergely-szoke-katalin-az-online-penztagpek-bevezetese-es-eredmenyei.pdf>
- ⁴ <https://5percado.hu/az-ekaer-rendszerrol/>
- ⁵ Pénzügyminisztérium (2017) Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, <http://www.kormany.hu/download/5/39/21000/P%C3%A9nz%C3%BCgyi%20tudatoss%C3%A1g%20fejleszt%C3%A9s%C3%A9nek%20strat%C3%A9gi%C3%A1ja.pdf>
- ⁶ Balogh László, a Pénzügyminisztérium pénzügypolitikájáért felelős helyettes államtitkára a stratégia első időbeli szakaszáról (2019), <https://magyarnemzet.hu/gazdasag/tudatossagot-a-mindennapi-penzugyekben-is-7167875/>
- ⁷ Magyar Nemzeti Bank (2020 augusztus), Sajtóközlemény a Magyar Nemzeti Bank Előzetes Statisztikai Mérlegéről <https://www.mnb.hu/letoltes/mnbmerleg-hu-202008.pdf>
- ⁸ Magyar Nemzeti Bank (2020), Forgalomban lévő bankjegy- és érme (mennyiség) <https://www.mnb.hu/letoltes/forgalomban-levo-bankjegy-es-erme-mennyiseg-10.xls>
- ⁹ Magyar Nemzeti Bank (2020) Idősoros táblák szektoronként, <https://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xii-a-nemzetgazdasag-penzugyi-szamlai-penzugyi-eszkozok-es-kotelezettsegek-allomanyai-es-tranzakcioi/teljes-koru-minden-szektorra-vonatkozó-penzugyi-szamlak/idosoros-tablak-szektoronkent-scv-ke>
- ¹⁰ Magyar Nemzeti Bank (2020. szeptember 15.) Tájékoztató. A koronavírus-járvány tavaszi hullámának hatásai a pénzforgalmat sem hagyták érintetlenül, <https://www.mnb.hu/letoltes/penzforgalmi-tablakeszlet-tajekoztato-20200915.pdf>
- ¹¹ Központi Statisztikai Hivatal (2020. augusztus 18.) Gyorstájékoztató. Munkanélküliség, 2020. május-július <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/mun/mun2007.html>
- ¹² Központi Statisztikai Hivatal, A kiskereskedelmi üzletek forgalmának naptárhatástól megtisztított volumenindexe üzlet típusonként, <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/mun/mun2007.html>